

<https://doi.org/10.26565/2075-1834-2023-36-26>

УДК 343.12(477):343.985

О. П. ШАЙТУРО

доктор юридичний наук, доцент,

професор кафедри кримінально-правових дисциплін

E-mail: opshaituro@karazin.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-0614-0595>

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

м. Харків, 61022, майдан Свободи 4

ТРАНСФОРМАЦІЯ СУБ'ЄКТНОГО СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТАКТИКИ

АНОТАЦІЯ. *Вступ.* Проблема забезпечення науково обґрунтованими криміналістичними рекомендаціями діяльності органів кримінального судочинства та інших учасників кримінального провадження цікавила науковців із самого початку виникнення такого виду соціальної діяльності (кримінальної процесуальної). При цьому розвиток наукових положень залежить не тільки від власне накопичення знань за результатами проведених досліджень, а й від зміни кримінального процесуального законодавства. Це судження стосується й визначення векторів розвитку криміналістичної тактики, яка покликана надавати науково обґрунтовані практичні рекомендації щодо найбільш оптимальних шляхів реалізації тих чи інших процесуальних дій учасниками кримінального провадження. Метою роботи, зокрема є висвітлення існуючої залежності між зміною суб'єктного складу кримінального провадження та подальшим розвитком криміналістичної тактики, необхідності розширення її знань. Під час дослідження використовувались різний спектр як загальнонаукових, так і спеціальних методів: аналіз, синтез, дедукція, індукція, порівняльний метод, формально-догматичний та порівняльно-правовий.

Короткий зміст основних результатів дослідження. Визначено, актуальною та невирішеною залишається проблема розроблення тактики діяльності тих суб'єктів кримінальної процесуальної діяльності, які були введені у кримінальне провадження у зв'язку із прийняттям Кримінального процесуального кодексу 2012 року, зокрема: слідчого судді, детектива та дізнавача. Подальший розвиток криміналістичних знань у цьому напрямку відбуватиметься у рамках таких підгалузей криміналістичної тактики як слідча та судова.

Висновки. Розвиток кримінального процесуального законодавства, зокрема, пов'язаний із появою нових суб'єктів кримінальної процесуальної діяльності зумовлює появу нових векторів розвитку криміналістичної тактики. Наразі одними із перспективних слід вважати напрями наукових пошуків щодо розроблення тактики діяльності детектива, дізнавача та слідчого судді. Щодо визначення місця нових наукових положень у структурі криміналістичної тактики, то на нашу думу, говорити про можливість формування нових її підгалузей передчасно. Тактика діяльності детектива та дізнавача може розвиватись у рамках слідчої тактики, а тактика слідчого судді, відповідно, у рамках тактики суду. Такий висновок пов'язаний з тим, що функціонально діяльність умовно нових суб'єктів дорівнює діяльності слідчого та суду, хоча і мають власну специфіку.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: *криміналістична тактика, підгалузі, суб'єкти кримінального провадження, слідчий-суддя, детектив, дізнавач.*

Як цитувати: Шайтуро О.П.. Трансформація суб'єктного складу кримінального провадження та її вплив на розвиток криміналістичної тактики. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, серія «Право».* 2023. Вип. 36. С. 213-218. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2023-36-26>

In cites: Shaituro O.P. (2023). Transformation of the subject composition of criminal proceedings and its influence on the development of forensic tactics. *The Journal of V.N. Karazin Kharkiv National University, Series «Law»*, (36), P. 213-218. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2023-36-26> (in Ukrainian)

Вступ. Із прийняттям Кримінального процесуального кодексу 2012 року (далі – КПК України) [3] у сферу кримінальної процесуальної діяльності було введено ряд нових суб'єктів. Серед них і ті, що уповноважені здійснювати функцію обвинувачення (детектив, дізнавач) та правосуддя (слідчий-суддя). У зв'язку із цим виникає питання щодо тактичного забезпечення їх діяльності.

Постановка завдання дослідження.

До завдань дослідження, що були поступово вирішені слід віднести: аналіз сучасних підходів до розуміння поняття криміналістичної тактики та її меж, визначення залежності між динамікою змін кримінального процесуального законодавства та появою нових векторів розвитку криміналістичної тактики, визначення перспектив розвитку наукових знань про тактику діяльності окремих суб'єктів кримінального провадження

які було введено у сферу кримінальної процесуальної діяльності із прийняттям Кримінального процесуального кодексу 2012 року (слідчий-суддя, детектив, дознавач)

Мета дослідження. Метою роботи є висвітлення існуючої залежності між зміною суб'єктного складу кримінального провадження та подальшим розвитком криміналістичної тактики, необхідністю розширення її знань та визначення місця нових наукових знань у структурі криміналістичної тактики як розділу науки криміналістики.

Стан наукової дослідженості теми. Дослідженню проблем криміналістичної тактики та її змісту приділено увагу багатьох вітчизняних науковців, серед яких: В. П. Бахіна, А. Ф. Волобуєв, В. Г. Гончаренко, В. А. Журавель, В. О. Коновалова, В. Г. Лукашевич, М. В. Салтєвський, Ю. А. Чаплинській, В. М. Шевчук, В. Ю. Шепітько, Б. В. Щур та ін. Проте, докінця не вирішеною залишається у літературі проблема розширення змісту криміналістичної тактики у зв'язку із появою нових суб'єктів кримінальної процесуальної діяльності.

Методи дослідження. Під час дослідження використовувались різний спектр як загальнонаукових, так і спеціальних методів: аналіз, синтез, дедукція, індукція, порівняльний метод, формально-догматичний та порівняльно-правовий.

Із прийняттям Кримінального процесуального кодексу 2012 року (далі – КПК України) [3] у сферу кримінальної процесуальної діяльності було введено ряд нових суб'єктів, зокрема тих, що виконують функцію обвинувачення та правосуддя під час кримінального провадження (детектив, дознавач та слідчий-суддя). Так, п. п. 2 та 3 ч. 2 ст. 38 КПК України відносять підрозділи детективів, підрозділи внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України та підрозділи детективів органів Бюро економічної безпеки України до категорії органів досудового розслідування. А п. 4-1) ч.1 ст. 3 КПК України визначає дознавача, як службову особу підрозділу дзнання органу Національної поліції, органу безпеки, органу Бюро економічної безпеки України, органу Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, у випадках, установлених цим Кодексом, уповноважена особа іншого підрозділу зазначених органів, які уповноважені в межах компетенції, передбаченої цим Кодексом, здійснювати досудове розслідування кримінальних проступків.

Одразу ж слід наголосити на існуючий недолік у нормативному регулюванні статусу

детектива у кримінальному провадженні – відсутність спеціальної норми, яка б визначала права та обов'язки вказаного суб'єкта кримінальної процесуальної діяльності. Зокрема, щодо аналогічних за функціональним призначенням суб'єктів наявні відповідні статті КПК України: ст. 40 «Слідчий органу досудового розслідування» та ст. 40-1 «Дознавач». Хоча, у п. 17) ч. 1 ст. 3 КПК України при визначенні поняття «слідчий» вказується, що ним є і службові особи «Головного підрозділу детективів, підрозділу детективів, відділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України», все ж таки ст. 38 КПК України фактично розмежує поняття «слідчі підрозділи» та «підрозділи детективів», що породжує правову невизначеність цієї проблематики. На нашу думку, законодавцю слід уточнити це питання та більш чітко розмежувати різновиди суб'єктів, що здійснюють досудове розслідування [3]. Додатково, слід вказати і на неоднозначність підходу законодавця до визначення кримінального процесуального статусу дознавача. Коли, відповідно до ст. 40-1 КПК України дознавач при здійсненні дзнання наділяється повноваженнями слідчого, що на перший погляд вказує на рівний обсяг його повноважень поряд із слідчим. А з іншого боку ряд інших кримінальних процесуальних норм наділяє дознавача більшим обсягом кримінальних процесуальних засобів розслідування кримінальних правопорушень поряд із слідчим. Наприклад, відповідно до ч. 3 ст. 214 КПК України для з'ясування обставин вчинення кримінального проступку до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань може бути: 1) відібрано пояснення; 2) проведено медичне освідчування; 3) отримано висновок спеціаліста і знято показання технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису; 4) вилучено знаряддя і засоби вчинення кримінального проступку, речі і документи, що є безпосереднім предметом кримінального проступку, або які виявлені під час затримання особи, особистого огляду або огляду речей [3].

Звичайно, ці процесуальні дії має право вчиняти саме дознавач. Тому законодавцю також слід було б уточнити у ч. 1 ст. 40-1 КПК України, що дознавач при здійсненні дзнання наділяється повноваженнями слідчого із урахуванням особливостей, передбачених кодексом.

Незважаючи на правові неточності, введення нових суб'єктів досудового розсліду-

вання у сферу кримінального процесу породжує, серед іншого, питання криміналістичного забезпечення їх діяльності, зокрема і на тактичному рівні. Криміналістична тактика як розділ науки криміналістики вивчає діяльність суб'єктів кримінального провадження та надає практиці науково обґрунтовані рекомендації щодо найбільш оптимальних прийомів та способів виконання завдань такої діяльності. Як слушно зазначає В.М. Шевчук криміналістичну тактику слід розглядати на основі комплексного, системно-структурного та діяльнісного підходів. На основі такого підходу криміналістична тактика розглядається як «система наукових положень і розроблених на їх основі практичних рекомендацій щодо організації й планування розслідування і судового розгляду, визначення оптимальної лінії поведінки суб'єктів кримінального провадження (слідчого, детектива, прокурора, адвоката, суду (судді) та ін.) і прийомів провадження ними окремих слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) і судових дій, спрямованих на збирання, фіксацію та вилучення доказової інформації, встановлення причин і умов, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень. З іншої сторони, криміналістичну тактику слід розглядати як систему наукових положень і розроблених на їх основі практичних рекомендацій щодо тактичного впливу на осіб, поведінка яких пов'язана з формуванням джерел криміналістичної інформації (підозрювані, обвинувачені, потерпілі, свідки, поняті) з метою подолання протидії подолання протидії або встановлення ефективної взаємодії із ними шляхом їх залучення до розслідування (судового розгляду), налагодження психологічного контакту і використання оптимальних форм і прийомів тактико-психологічного впливу і управління їх поведінкою в інтересах встановлення об'єктивної істини і вирішення завдань судочинства» [5, с. 9-10].

У літературі зазначається, що за останні десятиріччя в предметі криміналістичної тактики відбулися суттєві зміни, виникли нові напрямки, сформувався окремі наукові теорії [7, с. 5]. Предмет та зміст криміналістичної тактики трансформується під впливом зміни у законодавстві, коли змінам піддаються моделі кримінального судочинства, інститути кримінального права та процесу. Особливо ця тенденція набуває актуальності у зв'язку з процесами гармонізації кримінальної процесуальної моделі із приведенням її у відповідність до міжнародних стандартів, а саме: із запровадженням засади змагальності сторін, необхідністю забезпечення балансу публічних та при-

ватних інтересів у кримінальному провадженні. Відомо, що криміналістика та, відповідно, й криміналістична тактика як її розділ, виконують забезпечувальну функцію кримінального процесу [1, с. 15].

Зазначається, що криміналістична тактика має вивчати діяльність всіх учасників розслідування – слідчого, прокурора, оперативних працівників, спеціаліста, експерта, обвинуваченого, підозрюваного, потерпілого, свідка та інших, а також закономірності поведінки осіб, залучених до сфери кримінального процесу, виявлення їх зв'язків з цим та психічних якостей, розроблення на цій основі прийомів збирання та дослідження доказової інформації. На теперішній час виникає необхідність розширення меж дослідження криміналістичної тактики та подальшого розроблення її нових підгалузей з урахуванням змін кримінального процесуального законодавства та трансформації сучасної злочинності [5, с. 21, 23].

Розширення суб'єктного складу кримінальної процесуальної діяльності здійснюватиме вплив на зміст криміналістичної тактики через виникнення необхідності дослідження особливостей діяльності нових суб'єктів та розробленні нових та адаптації існуючих тактичних рекомендацій у відповідності до таких особливостей. Тенденції розвитку криміналістичної тактики потребують розширення меж її дослідження. У літературі зазначають, що своїм змістом криміналістична тактика має трирівневу структуру: 1) загальні положення (поняття і предмет криміналістичної тактики, її принципи, елементи планування і організація розслідування, вчення про криміналістичну версію та ін.); 2) підгалузі (слідча тактика, судова тактика, тактика розшукової діяльності, тактика злочинної діяльності); 3) окремі наукові теорії (теорія прийняття тактичних рішень, теорія слідчої ситуації, теорія систематизації тактичних прийомів та ін.) [2, с. 132 - 133].

Можна побачити, що наразі в структурі криміналістичної тактики сформувались відносно відокремлені підгалузі відповідно до суб'єктного складу кримінального судочинства, в рамках кожної із яких і здійснюється дослідження закономірностей, специфіки відповідної діяльності та формуються науково обґрунтовані практичні рекомендації щодо її оптимізації задля виконання завдань кримінального судочинства. Вбачається, що за основу поділу криміналістичної тактики на підгалузі лежить не просо суб'єктний склад кримінальної процесуальної діяльності, а їх роль та функціональне призначення у кримінальному судочинстві.

ві. Адже, роль та функція слідчого, суду, оперативного працівника, захисника, злочинця є різними.

Слід вважати, що функціонально детектив та дізнавач повністю дорівнюють функціональному призначенню слідчого у кримінальному провадженні. Всі зазначені суб'єкти покликані здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень – злочинів та проступків. Про це, зокрема, зазначає і законодавець.

По-перше, виділяється два різновиди досудового розслідування – досудове слідство і дізнання. А саме: досудове слідство - форма досудового розслідування, в якій здійснюється розслідування злочинів (п. 6) ч. 1 ст. 3 КПК України), дізнання ж - це форма досудового розслідування, в якій здійснюється розслідування кримінальних проступків (п. 4) ч. 1 ст. 3 КПК України). Слідчим визначається службова особа органу Національної поліції, органу безпеки, органу Державного бюро розслідувань, органу Бюро економічної безпеки України, Головного підрозділу детективів, підрозділу детективів, відділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України, уповноважена в межах компетенції, передбаченої КПК України, здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень. Дізнавачем, в свою чергу є службова особа підрозділу дізнання органу Національної поліції, органу безпеки, органу Бюро економічної безпеки України, органу Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, у випадках, установлених цим Кодексом, уповноважена особа іншого підрозділу зазначених органів, які уповноважені в межах компетенції, передбаченої КПК України, здійснювати досудове розслідування кримінальних проступків [3].

У зв'язку із цим можна вести мову про розширення слідчої тактики та виокремлення у її змісті таких різновидів як: детективна тактика та тактика діяльності дізнавача. При цьому, раніше вироблені криміналістичні рекомендації та положення щодо слідчої тактики будуть цілком застосовні до нових її підвидів.

Зокрема, незмінними є засоби криміналістичної тактики, до яких відносять:

1) тактичний прийом як спосіб здійснення процесуальної дії, спрямований на досягнення її мети;

2) тактична рекомендація – науково обґрунтована та перевірена практикою порада щодо обрання і застосування засобів, прийомів та форм поведінки;

3) тактична комбінація як система (підсистема) тактичних прийомів, упорядкована сукупність взаємопов'язаних та взаємозумовлених прийомів, що мають цільову спрямованість у процесі її реалізації;

4) тактична операція як система процесуальних та непроцесуальних дій (заходів), яка спрямована на вирішення окремого (проміжного) тактичного завдання розслідування у відповідній слідчій або судовій ситуації;

5) тактика слідчої (розшукової) дії, що охоплює весь типовий тактичний комплекс її можливого здійснення, реалізації;

6) тактика негласної слідчої (розшукової) дії;

7) тактика судової дії;

8) тактика взаємодії [6, с. 176].

На нашу думку, специфіка тактики детектива або дізнавача формуватимуться в залежності від особливостей проведення тих чи інших слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій під час розслідування кримінального правопорушення певного виду, що відносяться до підслідності першого чи другого суб'єкта.

Поряд із цим, КПК України розширює коло повноважень дізнавача, поряд із слідчим та детективом, що не може не вплинути на обсяги дослідження тактики його діяльності. Зокрема, у ст. 298-1 зазначається, що процесуальними джерелами доказів у кримінальному провадженні про кримінальні проступки, крім визначених ст. 84 КПК України, також є: пояснення осіб, результати медичного освідчування, висновки спеціаліста, показання технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису [3]. У зв'язку із цим виникає проблема дослідження тактики проведення, наприклад, відібрання пояснень осіб, чи медичного освідчування.

Так само поява у кримінальному судочинстві такого суб'єкта як слідчий-суддя вимагає активізації наукових доробок у напрямку формування тактики і його діяльності. Розглядаючи повноваження слідчого судді під час кримінального провадження, В.О. Попелюшко надає класифікацію повноважень слідчого судді за критерієм предмета правового регулювання, а саме: 1) повноваження у сфері процесуальних відносин, пов'язаних із застосуванням заходів забезпечення кримінального провадження; 2) повноваження, пов'язані із розглядом та вирішенням питань що дачі дозволу на проведення визначених в законі слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, спрямова-

них на збирання доказів; 3) повноваження щодо розгляду та вирішення скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора; 4) повноваження щодо збирання доказів у разі відмови слідчим, прокурором сторони захисту в задоволенні клопотання; 5) повноваження, пов'язані із встановленням процесуальних строків; 6) повноваження із розгляду та вирішення питань про відводи під час досудового розслідування прокурора, слідчого, захисника, представника, спеціаліста, перекладача, експерта, секретаря судового засідання; 7) повноваження щодо вирішення на стадії досудового розслідування долі речових доказів; 8) повноваження щодо вирішення питання про використання інформації, отриманої в результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій про ознаки кримінального правопорушення, яке не розслідується у даному кримінальному провадженні; 9) повноваження щодо захисту прав людини, закріплених у ст. 206 КПК України [4, с. 10-16].

У зв'язку із цим актуальною та невирішеною проблемою залишається розроблення тактики діяльності слідчого судді при прийнятті ним рішень щодо застосування заходів забезпечення кримінального провадження, наданні дозволу на проведення слідчих (роз-

шукових), негласних слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, спрямованих на збирання доказів, розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора та при реалізації інших законних повноважень.

Висновки. Таким чином, розвиток кримінального процесуального законодавства, зокрема, пов'язаний із появою нових суб'єктів кримінальної процесуальної діяльності зумовлює появу нових векторів розвитку криміналістичної тактики. Наразі одними із перспективних слід вважати напрями наукових пошуків щодо розроблення тактики діяльності детектива, дізнавача та слідчого судді. Щодо визначення місця нових наукових положень у структурі криміналістичної тактики, то на нашу думу, говорити про можливість формування нових її підгалузей помилково.

Тактика діяльності детектива та дізнавача може розвиватись у рамках слідчої тактики, а тактика слідчого-судді, відповідно, у рамках судової тактики.

Такий висновок пов'язаний з тим, що функціонально діяльність умовно нових суб'єктів дорівнює діяльності слідчого та суду, хоча і мають власну специфіку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бахин В.П. Криміналістика. Проблеми и мнения (1962–2002): монографія. Киев: Охрана труда, 2002. 268 с.
 2. Криміналістика: підручник / Кол. авт.: В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін. / За ред. проф. В. Ю. Шепітька. 4-е вид., перероб. і доп. Харків: Право, 2008. 464 с.
 3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10. Ст. 474.
 4. Попелюшко В.О. Слідчий суддя у кримінальному провадженні. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2014. № 1 (9). С. 1–30.
 5. Шевчук В.М. Сучасне розуміння криміналістичної тактики: поняття, ознаки, предмет і завдання. *Теорія і практика правознавства*. 2020. Вип. 1 (17). С. 1–30. DOI: <https://doi.org/10.21564/2225-6555.2020.17.206490>
 6. Шевчук В.М. Засоби криміналістичної тактики: поняття та система. *Актуальні проблеми правознавства*. 2020. № 2 (22). С. 166–180. DOI: <https://doi.org/10.35774/app2020.02.166>
- Шепітько В. Ю. Криміналістична тактика (системно-структурний аналіз): монографія. Харків: Харків юридичний, 2007. 432 с.

Стаття надійшла до редакції 21.10.2023

Стаття рекомендована до друку 22.11.2023

O. P. SHAITURO

DSc (Law), associate professor,
professor of the Department of Criminal Law

E-mail: opshaituro@karazin.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-0614-0595>

V.N. Karazin Kharkiv National University
Kharkiv, 61022, Maidan Svobody 4

TRANSFORMATION OF THE SUBJECT COMPOSITION OF CRIMINAL PROCEEDINGS AND ITS INFLUENCE ON THE DEVELOPMENT OF FORENSIC TACTICS

ANNOTATION *Introduction.* The problem of providing scientifically based forensic recommendations to the activities of criminal justice bodies and other participants in criminal proceedings has been of interest to scientists since the very beginning of the emergence of this type of social activity (criminal procedural). At the same time, the development of scientific provisions depends not only on the actual accumulation of knowledge based on the results of conducted research, but also on changes in criminal procedural legislation. This judgment also applies to the definition of vectors for the development of forensic tactics, which is designed to provide scientifically based practical recommendations regarding the most optimal ways of implementing certain procedural actions by participants in criminal proceedings. The purpose of the work, in particular, is to highlight the existing dependence between the change in the subject composition of criminal proceedings and the further development of forensic tactics, the need to expand its knowledge. During the research, a variety of both general scientific and special methods were used: analysis, synthesis, deduction, induction, comparative method, formal-dogmatic and comparative-legal.

Summary of the main results of the study. It has been determined that the problem of developing the tactics of the activities of those subjects of criminal procedural activity that were introduced into criminal proceedings in connection with the adoption of the Criminal Procedure Code of 2012, in particular: the investigating judge, the detective and the investigator, remains relevant and unresolved. Further development of forensic knowledge in this direction will take place within the framework of such sub-fields of forensic tactics as investigative and judicial.

Conclusions. The development of criminal procedural legislation, in particular, associated with the emergence of new subjects of criminal procedural activity, leads to the emergence of new vectors for the development of forensic tactics. At present, one of the most promising areas of scientific research should be considered to be the development of the tactics of the detective, inquirer, and investigating judge. Regarding the determination of the place of new scientific provisions in the structure of forensic tactics, in our opinion, it is premature to talk about the possibility of forming new sub-branches of it. The tactics of the detective and inquirer can develop within the framework of investigative tactics, and the tactics of the court judge, respectively, within the tactics of the court. Such a conclusion is connected with the fact that functionally the activity of conditionally new subjects is equal to the activity of the investigator and the court, although they have their own specifics.

KEY WORDS: *forensic tactics, sub-branches, subjects of criminal proceedings, investigator-judge, detective, investigator.*

REFERENCES

1. Bakhin V.P. Criminalistics. Problems and opinions (1962–2002): monograph. Kyiv: Labor protection, 2002. 268 p. (in Ukrainian).
2. Forensics: a textbook / Author team: V.Yu. Shepitko, V.O. Konovalova, V.A. Zhuravel, and others. / Under the editorship Prof. V.Yu. Shepitka. 4th ed., revision. and additional Kharkiv: Pravo, 2008. 464 p. (in Ukrainian).
3. Criminal Procedural Code of Ukraine: Law of Ukraine dated April 13, 2012 No. 4651-VI. *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2013. No. 9-10. Art. 474. (in Ukrainian).
4. Popelushko V.O. Investigating judge in criminal proceedings. *Journal of the National University "Ostroh Academy". "Law" series*. 2014. No. 1 (9). P. 1–30. (in Ukrainian)
5. Shevchuk V.M. Modern understanding of forensic tactics: concepts, signs, subject and tasks. *Theory and practice of jurisprudence*. 2020. Issue 1 (17). P. 1–30. DOI: <https://doi.org/10.21564/2225-6555.2020.17.206490> (in Ukrainian)
6. Shevchuk V.M. Means of forensic tactics: concept and system. *Actual problems of jurisprudence*. 2020. No. 2 (22). P. 166 - 180. DOI: <https://doi.org/10.35774/app2020.02.166> (in Ukrainian).
7. Shepitko V. Yu. Forensic tactics (system-structural analysis): monograph. Kharkiv: Kharkiv Legal, 2007. 432 p. (in Ukrainian).

The article was received by the editors 21.10.2023

The article is recommended for printing 22.11.2023